

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 juli 2016

Kära systrar och bröder,

I snart tio år har vi nu följt den bibelläsningensplan som är framtagen av det ekumeniska klostret i Bose. Denna innehåller tre dagliga läsningar: en från Gamla testamentet, en evangelieläsning och en övrig text från Nya testamentet. För åtskilliga har lektionariet blivit en hjälp att kontinuerligt leva med Bibeln, bekanta sig med dess rika värld och höra rösten som oavbrutet talar i Skriften. I dag används vår bibelläsningensplan även i flera lokala församlingar i Sverige.

Jag får ibland frågan hur urvalet av texter i lektionariet är gjort. Det tar oss igenom samtliga böcker i Bibeln, om än inte all text. Gamla testamentet läses i en treårsscykel, medan Nya testamentet läses i sin helhet varje år. Det innebär dock inte att vi läser i oavbruten följd från Bibelns första bok till dess sista. Urvalet är anpassat till kyrkoårets rytm. Den som följer läsningensplanen känner efter några år igen de läsningar som återkommer under de olika tiderna. Under adventstiden läses alltid Jesajas profetior med dess löften om det kommande riket tillsammans med Jesu tal om tidens slut från Matteusevangeliet och Thessalonikebrevet med dess vägledning om Kristi ankomst. Fastetidens profet är varje år Jeremia medan påsktiden återigen ger oss ett pärlband av texter från Jesaja bok, nu i ljuset av uppståndelsen. Vid kyrkoårets slut återkommer varje år läsningen av Uppenbarelseboken, den inleds i mitten av oktober och avslutas kvällen före första söndagen i advent.

Genom att lektionariet på ett så tydligt sätt är färgat av kyrkoåret låter det oss leva i dess rytm, inte bara med de bibeltexter som hör till söndagarna och är hämtade från Den svenska evangelieboken, utan i vårt dagliga umgänge med Bibeln. Texterna i lektionariet är relativt korta, vanligen mellan 10 och 20 verser, ibland även kortare men sällan längre. Därmed lämpar de sig för långsam läsning liksom omläsning. I synnerhet dagens evangelietext kan användas som personlig *lectio divina*, vilket görs bland bröderna och systrarna i Bose, och även hör till den dagliga rytmen i det kommunitetsliv som praktiseras bland husfolket i Bjärka-Säby.

Den som följt bibelläsningensplanen har säkert noterat att den inte riktigt omfattar all bibeltext, även om den innehåller läsningar ur samtliga böcker i Bibeln. Varför är vissa texter utelämnade och varför hoppas en del avsnitt över? I detta ligger ingen värdering, utan det svar som ges av dem som arbetat fram lektionariet är att det finns bibeltexter som av olika skäl lämpar sig mindre väl för offentlig läsning. Lektionariet används såväl i Bose som i Bjärka-Säby i det dagliga gudstjänstlivet. Därför ingår till exempel inte alla detaljerade föreskrifter ur Lagen i Tredje Moseboken eller alla krigiska skildringar i böcker som Josua och Domarboken. Även i omfattande bibelböcker, som Jobs bok och Ordspråksboken, görs ett visst urval. I Nya testamentet är det endast ett fåtal kortare avsnitt som utelämnats, bland annat några kulturellt präglade texter som ger

detaljerade instruktioner om kvinnornas roll i församlingarna. Det hindrar givetvis inte att den enskilde läsaren som gärna vill ta del av all bibeltext kan komplettera med dessa, men urvalet har alltså praktiska orsaker. Ur tillägget till Gamla testamentet, de så kallade apokryfterna, läses delvis men ytterst sparsmakat och inte från samtliga böcker i denna del av Bibeln. Framför allt är det här delar av vishetslitteraturen som ingår i lektionariet.

Efter midsommar, och firandet av Johannes döparens födelse, låter oss lektionariet varje år läsa ur Apostlagärningarna i ungefär en månads tid. Den parallella gammaltestamentliga läsningen under motsvarande tid är från Andra Moseboken. Här får vi alltså följa Guds folks historia, dels från tiden för Israels Exodus och vandringen genom öknen där Lagen ges åt Israel, dels från den unga kyrkans första period. Anknytningen i kyrkoåret är inte minst firandet av apostlarnas Petrus och Paulus fest den 29 juni, en av sommarens stora högtider i allmänkyrklig tradition. Denna är en påminnelse om kyrkans apostoliska ursprung, och i Apostlagärningarna är det just Petrus och Paulus som är de två självklara huvudpersonerna.

Dessa två gestalter speglar också den spänning och komplementaritet som funnits i kyrkan från dess första tid, en rikedom men också en potentiell risk för splittring. Något vi påminns om när läsningen från Apostlagärningarna i slutet av juli alltid följs av Galaterbrevet. I denna epistels inledning döljer inte Paulus den konflikt han haft med Petrus. Här framträder såväl olikheten mellan de två personligheterna, som deras olika kallelser. Den tydligaste länken mellan Apostlagärningarna och Galaterbrevet är det femtonde kapitlet i den förra boken, med skildringen av det uppsplitande kyrkomöte i Jerusalem år 49 där frågan ställdes på sin spets: Vad krävs för att leva ett kristet liv, ett liv i Jesu efterföljd?

De stora framgångar Paulus förkunnelse haft i bland annat Syrien och Galatien hade skapat oro bland grupper inom Jerusalemförsamlingen som värnade den judiska identiteten. För dessa var Guds förbund med Abraham heligt och oföränderligt. Det avgörande tecknet på förbundet var omskärelsen. Den vägledning Gud gett folket för att leva i förbundet var lagen, *Torahn*. Att Kristus var Messias förnekade inte dessa judar. De hade kommit till tro och betraktade sig som hans lärjungar, men menade att Jesus aldrig hade upphävt lagen. Var det inte ur hans egen mun man hört orden ”innan himmel och jord förgår skall inte en enda bokstav, inte minsta prick i lagen förgå”?¹

När Paulus nu överallt predikade att vare sig omskärelsen eller lagen var nödvändiga för dem som kom till tro på Kristus, växte upprördheten inom de konservativa kretsarna i Jerusalem. Paulus som själv varit farisé och en ivrigare anhängare av *Torahn* än de flesta, hade nu gått för långt åt andra hållet, menade dessa. Han förkunnade en farlig frihet. Som ett första steg sänder hans kritiker en delegation till Antiochia för att återställa ordningen. Antiochenerna fick klara besked av den radikala falangen från Jerusalem:

¹ Matt 5:18.

varken judar eller greker kunde bli frälsta ”om de inte lät omskära sig efter mosaiskt bruk”.² Det gällde att inte tumma på skrifterna.

Vad som nu tar sin början är en attack inifrån på hela Paulus apostolat. Galaterbrevet ger en inblick i hur detta angrepp hade spridit sig som en brand. De som bar på en annan vision av kristendom hade systematiskt besökt plats efter plats i Galatien där Paulus byggt upp församlingar och lyckats underminera hans arbete. Eftersom dessa grupper kom från Jerusalem, och gav intryck av att representera moderförsamlingen, hade de ”vållat förvirring med vad de sagt”.³ Det var inte underligt om det uppstod osäkerhet bland dem som kommit till tro genom Paulus förkunnelse. Vad krävdes egentligen för att bli frälst?

Det kan tyckas märkligt att man även bland ledarna för den unga kristenheten började vackla i frågan om vilken roll den judiska lagen skulle ha för de icke-judar som kom till tro. I synnerhet mot bakgrund av att församlingen i Jerusalem, efter vad Petrus varit med om i Cornelius hus, hade bejakat evangeliets universella karaktär. Men drömmen om att den messianska rörelsen skulle innebära en renässans för Israel som nation levde fortfarande stark även hos många judekristna. Den judiska identiteten måste därför till varje pris bevaras.

Lukas skildring av den konflikt som kulminerar i det viktiga mötet i Jerusalem bör läsas parallellt med Paulus egen beskrivning av samma kritiska händelser i Galaterbrevets andra kapitel. Även om det finns vissa olikheter mellan de två skildringarna, är de flesta bibelforskare överens om att det är samma kris som behandlas. I Galaterbrevet refererar Paulus bland annat till hur han offentligt och mycket skarpt tvingats korrigera ingen mindre än Petrus i samband med att denne varit på besök i Antiochia. Spänningen fanns i själva hjärtat av den unga kyrkans ledarskap. ”Men när Kefas kom till Antiochia vände jag mig öppet mot honom. Han hade ju dömt sig själv.”⁴

Vad saken gällde var frågan om måltidsgemenskap inom församlingen. Antiochia hade från början varit en blandad församling där judar och greker firade gudstjänst och därmed delade måltidsgemenskap när man möttes i hemmen. Här var den judiska principen om att en jude inte fick äta tillsammans med hedningar upphävd. Måltidsgemenskap innebar för en jude att man även delade andlig gemenskap med dem man åt tillsammans med. När de troende i Antiochia, judar som greker, hade gemenskap vid samma bord var det därför ett utmanande tecken på Guds rikes ankomst. I Jerusalem hade denna fråga aldrig aktualiserats eftersom församlingen från början enbart bestod av judar.

När Petrus kom på besök till Antiochia fann han det naturligt att delta i den gemenskap över gränserna som rådde i församlingen – ända tills det ”kom några från Jakob”.⁵ Om de var utsända av Jakob, Jerusalemförsamlingens ledare, för att konfrontera den ordning

² Apg 15:1.

³ Apg 15:23-24.

⁴ Gal 2:11.

⁵ Gal 2.12.

som införts i Antiochia framgår inte. Men att frågan var känslig visar sig av Petrus reaktion när gruppen från Jerusalem anländer. Petrus ville "inte vara med längre", konstaterar Paulus.⁶ Och han tvekar inte att fastslå orsaken till att apostlakollegan plötsligt backar: "av fruktan för dem som höll fast vid omskärelsen."⁷ Vad som smärtade Paulus ännu mer var att hans närmaste vän och medarbetare började vackla: "till och med Barnabas drogs med."⁸

Det inträffade visar hur obearbetade dessa frågor ännu var. Inflytandet från dem som hävdade lagens fortsatta giltighet var uppenbarligen så stort att det vid denna tid inte rådde enighet ens inom ledarskapet i Jerusalem i frågan. Att evangeliet även gällde icke-judar var det ingen som längre ifrågasatte efter Petrus vittnesbörd om hur Anden utgjutits i Cornelius hus. Men i vilken utsträckning skulle de som inte var judar anpassa sig efter den judiska lagen? *Torahn*, argumenterade de som drev frågan, representerade Guds förbund med sitt folk. Detta förbund var frälsningens kanal. De som ville tillhöra det messianska folket kunde därför inte förkasta lagen.

I judiska öron lät det övertygande. Även Paulus och hans anhängare var överens om att det fanns ett viktigt samband mellan Guds förbund med Abraham, vars tecken var omskärelsen, och den frälsning som nu erbjöds genom tron på Jesus. Det rådde en självklar kontinuitet mellan judiskt och kristet. Att lagen var god, ja till och med helig, var Paulus den förste att hålla med om. Varför kunde han då inte acceptera att man bevarade förbindelsen med rötterna genom att också leva efter lagen?

Paulus, om någon, visste med all sin tidigare erfarenhet som farisé vad legalism kunde göra med en religiös gemenskap. Lagen var i hans ögon den allvarligaste rivalen till Kristus i de unga församlingarna. Gav man *Torahn* minsta svängrum skulle den snart ta över hela föreställningen. För Paulus var varje kompromiss otänkbar: Kristus och lagen var oförenliga! Det var denna övertygelse som ledde till att han drog på sig växande ilska från många judiska grupper, något som illustreras vid hans sista besök i Jerusalem. När det blev känt att Paulus dykt upp höll det på att bli upplopp i staden.⁹ Men här förblev aposteln orubblig. Där man flirtade med lagen bleknade snart evangeliet. Den lade på människan det ok som Kristus kommit för att befria henne från.

Lagens återkomst, i dess olika och ofta subtila skepnader, är ett fortlöpande tema genom den kristna historien. Det är inget att förvånas över. Lagen erbjuder trygghet i en hotfull värld. Livsstilskatalogerna eliminerar en besvärande osäkerhet. De talar om för människan var hon ska sätta ner foten för att inte trampa snett. Att då plötsligt få höra att man istället ska "vandra i Anden", innebär en omställning som inte är helt enkel att omedelbart ta till sig för den som lutat sig mot givna regler. Den nya friheten ter sig skrämmande och farlig. Hur ska vi nu veta hur vi ska leva? Vem ska tala om för oss vad som är rätt och fel?

⁶ Gal 2:12.

⁷ Gal 2:12.

⁸ Gal 2:13.

⁹ Apg 21:17-26.

Frågor som dessa gjorde att många i de unga församlingarna tvekade att överge lagen. Och när somliga målade upp hur Paulus frihetsförkunnelse skulle leda till anarki och svärmeri var det begripligt om åtskilliga även i ledande ställning backade. Men Paulus radikalitet var i verkligheten långt större än lagivrarnas. När han i ett enda slag ersätter lydnad mot lagen med trohet mot Kristus är det för att Kristus uppfyllt lagen i dess radikalast tänkbara form. Ett ok som böjer människan mot jorden har ersatts av ett annat "ok": ett som rätar upp henne och gör blicken ljus och mild.

För vad är lagen? Den kan sammanfattas i ett enda bud säger Paulus till galaterna: "Du skall älska din nästa som dig själv."¹⁰ Den fullkomliga kärleken uppfyller allt vad lagen någonsin kan kräva av en människa. Denna kärlek hade Jesus gestaltat till det yttersta genom att dö för världen. Till dem som frågar sig hur det går till att efterlikna denna kärlek är Paulus svar: människan skall inte *efterlikna* Jesu kärlek. Hon skall *överlämna* sig själv åt den. Att bli en lärjunge är inte att imitera Kristus – det vore att underkasta sig en ny lag – det är att *ikläda* sig honom. Den kristna identiteten består i att *vara* Kristus i den här världen. Det är detta Paulus vill få galaterna att inse när han skriver: "Är ni döpta in i Kristus, har ni också iklätt er Kristus."¹¹ Och vidare: "Jag har blivit korsfäst med Kristus, men jag lever, fast inte längre jag själv, det är Kristus som lever i mig."¹²

I motsats till dem som hävdade en funktionell efterföljelse genom lydnad mot vissa bud, predikar Paulus det inre livets lärjungaskap. Dess grund är en organisk enhet med Kristus. En enhet så djupgående att det inte längre är jag själv som lever, det är *Kristus i mig* som danar ett nytt liv med radikalast tänkbara etiska och sociala konsekvenser.

Med detta brev vill jag önska er alla en fortsatt vederkvickande sommar, och förhoppningsvis inspirera oss till dagligt umgänge med Bibeln, dess rika värld och vägledning. Under den kommande månaden ser jag fram emot att möta några av er under bibeldagarna i Bjärka-Säby, då vi tillsammans ska studera profetmotivet i Bibeln och frågan om andlig urskillning, i synnerhet med fokus på Jeremia bok. Väl mött!

Er tillgivne,

¹⁰ Gal 5:14.

¹¹ Gal 3:27.

¹² Gal 2:19-20.